

практики на розвиток класичної освіти (Західноукраїнської землі, кінець XVIII – перша половина XX ст.) / Курляк І.Є. // Наукові записки. Серія: Педагогіка. – 2000. – № 2. – С. 44–47. 11. Курляк І. Українська гімназійна освіта у Галичині (1864–1918 рр.) / Курляк І.Є. – Львів, 1997. – 220 с. 12. Наукові програми в народних школах // Шляхи виховання і навчання. – 1934. – Ч. 4. – С. 131–136. 13. Ступарик Б. Шкільництво Галичини (1772–1939рр.) / Ступарик Б.М. – Івано-Франківськ: 1994. – 143 с. 14. Ярка А. Зі сучасних напрямків навчання історії / Ярка А. // Шлях виховання й навчання. – 1933. – Ч. 4. – С. 81–92. 15. Balicki J. Problem współdziałania historii i literatury w ramach szkoły średniej ogólnokształcącej / Balicki J. – Lwów. – 1925. – 19 s. 16. Kłos E. Z historii rozwoju ukraińskiej oświaty – gimnazja klasyczne w Galicji (1864–1918) / Kłos E., Kurlak I. // Edukacja młodego pokolenia polaków i ukraińców w kontekście integracji europejskiej. – Lublin: UMCS, 1998. – S. 321–328. 17. Orsza H. O nauczaniu historii w szkole początkowej. Szkic programu / Orsza H. – Dądrowa Górnica: Mirka, 1915. – 42 s. 18. Pieczkowski S. Nauczyciele włodawscy. Fragmenty wspomnień inspektora szkolnego z lat 1934–1939 / Pieczkowski S. // Przegląd historyczno – oświatowy. – 1988. – № 2. – S. 194–206. 19. Porożyński H. Wychowanie obywatelskie w programach oświatowych Polski lat 1918–1939 / Porożyński H. // Przegląd historyczno – oświatowy. – 1999. – № 1–2. – S. 107–114. 20. Program nauki w gimnazjach kupieckich. – Warszawa: Państwowe wydawnictwo książek szkolnych, 1935. – 427 s. 21. Ustaw u tzw. Sejmu Nauczycielskiego z 1919 roku // Materiały do ćwiczeń z historii wychowania. Część III. – Warszawa: Zak, 1995. – 198 s. 22. Ustawa o prywatnych szkołach i zakładach naukowych z dnia 11 marca 1932 roku // Organizacja systemu edukacyjnego w Polsce w latach 1932–1993. Antologia dokumentów i materiałów. – Kielce: Strzelce, 1994. – Część II. – S. 20–22.

Наталья Игнатенко

ИСТОРИКО-ПЕДАГОГИЧЕСКИЕ ОСОБЕННОСТИ ФОРМИРОВАНИЯ ТЕОРИИ И МЕТОДИКИ ОБУЧЕНИЯ ИСТОРИИ В ОБЩЕОБРАЗОВАТЕЛЬНЫХ УЧЕБНЫХ ЗАВЕДЕНИЯХ ВОСТОЧНОЙ ГАЛИЦИИ (1900–1939 ГГ.)

В статье проводится историко-педагогический анализ особенностей формирования теории и методики обучения истории в общеобразовательных учебных заведениях Восточной Галиции (1900–1939 гг.)

Ключевые слова: методика преподавания истории, содержание обучения, общеобразовательные учреждения, Восточная Галиция, образовательные реформы.

Natalia Ignatenko

HISTORICAL AND PEDAGOGICAL PECULIARITIES OF TEACHING HISTORY CONTENT AND METHODOLOGY FORMATION IN SECONDARY EDUCATIONAL ESTABLISHMENTS OF EASTERN GALICIA (1900–1939)

The article is dedicated to historical and pedagogical analysis of teaching history content and methodology formation in secondary educational establishments of Eastern Galicia (1900–1939).

Key words: methods of history teaching, learning content, secondary schools, Eastern Galicia, educational reform.

УДК 94 (477)

Віктор Савенко

ПІДГОТОВКА І ВИДАННЯ НТШ “УКРАЇНСЬКОЇ ЗАГАЛЬНОЇ ЕНЦИКЛОПЕДІЇ”

У статті досліджено одну з важливих ділянок науково-громадської діяльності НТШ у міжвоєнний період – підготовку і видання Товариством “Української Загальної Енциклопедії” та її значення для формування української національної свідомості як в межах Другої Речі Посполитої, так і поза ними.

Ключові слова: Наукове товариство ім. Шевченка, “Українська Загальна Енциклопедія”, національна свідомість, Східна Галичина, національне відродження.

Видавнича діяльність вважалася одним із ключових напрямків діяльності НТШ. Упродовж 1873–1939 рр. здійснено низку масштабних проєктів, з-поміж яких вирізняється підготовка “Української Загальної Енциклопедії” (УЗЕ).

Предметом цієї статті є особливості підготовки, видання та поширення УЗЕ в контексті науково-культурної діяльності НТШ.

Основне дослідницьке завдання полягає в обґрунтуванні твердження, що діяльність НТШ спрямована на пропаганду української мови, науки, культури, в тому числі через написання і публікацію Української Загальної Енциклопедії, була ключовим чинником у формуванні української національної свідомості.

Аналіз наукової літератури свідчить, що досліджувана ними проблема не знайшла систематичного висвітлення в історичній науці. В українській історіографії відсутнє комплексне дослідження, у якому досліджується проблема впливу НТШ на формування української національної свідомості у міжвоєнний період.

Отже, як результат видавничої діяльності НТШ, її членами було написано і опубліковано українською мовою, у різних виданнях Товариства, значну кількість наукових праць з історії України, літературознавства, етнографії фольклору, археології, археографії, бібліографії, історіографії, медицини, біології, фізики, права, статистики та багатьох інших дисциплін. Видано значну кількість неопублікованих раніше джерел. Видавнича діяльність НТШ, на той час мала визначне політичне і громадське значення. В умовах національного гноблення і переслідування української культури з боку уряду Другої Речі Посполитої, вихід у світ наукових праць з різних галузей науки, справили значний вплив на формування громадської свідомості, активізацію національно-визвольного руху.

Багато цікавих планів у плеканні наукової культури нації передбачалося здійснити Науковому Товариству ім. Шевченка, його новообраному керівництву і його членам. Великі сподівання щодо покращення діяльності Товариства покладалися на його членів, набули значної ваги наукові напрямки пов'язані з точними науками, формувалися нові музеї, природничі заповідники, особливі надії, незважаючи на складність польських окупаційних обставин у міжвоєнний період, покладались на роботу друкарні, бібліотеки, музеїв, книгарні і, звичайно, на видання цієї наукової організації [1, с. 5].

У міжвоєнні роки, антиукраїнського санаційного режиму, що загрожував знищенню культурно-наукових здобутків української інтелігенції в Галичині, НТШ розгорнуло активну громадську і наукову роботу. Важливим його досягненням в боротьбі за визнання українців, як окремої нації, яка має свої чинники, у тому числі і власну науку, було видання першої української енциклопедії, першим засновником модерної енциклопедичної справи слід вважати – професора І. Раковського.

З самого початку систематичних студій з українознавства постала й ідея створення загального довідника про Україну, що його згодом було названо енциклопедією – довідково-науковим виданням, що містить найдостовірнішу інформацію з усіх, або окремих галузей знань. Кожна енциклопедія відображає рівень науки і культури своєї епохи, подає правдиву інформацію про державу і народ, що у ній проживає.

Перед появою першої української енциклопедії існували деякі довідники з українознавства. Чимало українознавчих матеріалів було зібрано в декількох загальних енциклопедіях. Найбільше українознавчого матеріалу було в російському "Энциклопедическом словаре" Блокгауза і Єфрона [2, арк.1–85]. Хоч це була загальна енциклопедія, у якій містилося багато відомостей про історію Росії й Російській імперії. Разом з тим, там чимало матеріалу, що стосувався географії, природи, історії й економіки українських земель, що входили до складу Російської імперії. Статті з суто українською тематикою писали здебільшого українці, серед них І. Франко, який подав значний огляд української літератури. Статті до неї подавали також М. Сумцов, М. Василенко, Д. Багалій, А. Кримський, І. Лучицький, В. Науменко, П. Житецький, П. Тутковський, Д. Граве та інші.

Іншою російською енциклопедією, що містила багато українознавчого матеріалу був "Энциклопедический словарь" Гранта, що вийшов у кількох виданнях; останнє вийшло у 1910–1948 роках у 55 томах. У цій енциклопедії подано праці таких українців – Б. Грінченка, М. Василенка, П. Ляшенка, В. Грекова, А. Кримського, О. Білецького [3, с. 57].

Дещо менше українознавчого матеріалу було в польських енциклопедіях, з яких найбільшою була енциклопедія С. Оргельбрандта, видана у 18 томах упродовж 1898–1904 роки у Варшаві. У цій енциклопедії, у висвітленні історії Польщі, мались на увазі не тільки етнічно польські землі, а й білоруські, литовські і частину українських, які входили до "Речі Посполитої" [4, с. 498].

Першою енциклопедією українознавства був збірник "Украинский народ в его прошлом и настоящем", що вийшов під началом М. Грушевського у 1914–1919 роках. Цей збірник вийшов у двох томах в Санки-Петербурзі з тим щоб росіяни мали змогу отримати інформацію про умови життя українців, їх проблеми. Планувалось видати ще два томи "Украинский народ в его прошлом и настоящем", але на заваді цьому стала Перша світова війна.

У 1920-их роках цей довідник був бібліографічною рідкістю. Стаття одного з авторів, Ф. Вовка, вийшла у Празі в 1927 році, видана в перекладі під назвою "Студії з антропології й етнографії".

Збірник "Український народ" мав вагомe значення для українського національного руху в ті часи, як в Галичині, так і за її межами, і не втратив його по сьогоднішній день.

Першою загальною енциклопедією українською мовою стала "Українська Загальна Енциклопедія – книга знань", що вийшла у трьох томах. У 1930 році в Коломиї створено колектив видавничої спілки під керівництвом Василя Микитчука. На початку членами спілки були І. Раковський, В. Микитчук, Шашкевич, І. Герасимович, Слюзар і Я. Барнич. Обов'язки головного редактора виконував І. Раковський, особа з всебічними енциклопедичними знаннями, що цікавилась різноманітними галузями науки [5, с. 38].

Питання видання "Української Енциклопедії" серед української інтелігенції, учителів, виникло ще перед Першою світовою війною. Такого плану, книга знань була необхідною для шкільної і студентської молоді. За таке видавництво береться НТШ.

Українське суспільство позитивно сприйняло звістку про появу першої енциклопедії українською мовою. З великим заохоченням купували цю книгу. Правда, її ціна була досить високою: від 216 (в зошитах) до 270 (шкіряній палітурці) польських злотих, що приблизно дорівнювало місячній зарплаті учителя. "Українська Загальна Енциклопедія" стала, як і будь-яка енциклопедія, книгою знання українською мовою з най достовірнішою інформацією про Україну і український народ [6, с. 64–65].

Так, упродовж 1930–1935 років під керівництвом І. Раковського та завдяки напруженій праці членів редакційної комісії В. Дорошенка, М. Рудницького, В. Сімовича була видана "Українська Загальна Енциклопедія – Книга знань". Інформація у ній подавалася у формі гасел, вона містила 34000 статей 136 авторів, які склали певні розділи: 1) антропологія, 2) археологія, 3) астрономія, 4) географія, 5) економія, 6) етнографія, 7) етнологія, 8) історія, 9) кооперація, 10) література, 11) математика, 12) медицина, 13) мовознавство, 14) мистецтво, 15) музика, 16) психологія, 17) право, 18) природознавство, 19) релігія, 20) фізкультура і спорт, 21) суспільні науки, 22) техніка, 23) хімія, 24) фізика, 25) філософія та освіта. Так, наприклад у роботі над випуском І-го тому працювали: Я. Пастернак з археології, з всесвітньої історії – І. Крип'якевич і С. Наріжний, П. Феденко. Багато місця присвячено добі визвольних змагань й українським арміям.

Над розкриттям цієї тематики працювали: О. Думін, К. Купченко, Л. Лепкий, Д. Паліїв, П. Феденко. Над висвітленням історії української католицької церкви співпрацювали: Г. Костельник, Я. Левицький, історії української православної церкви – В. Біднов. Над класичною старовиною працював О. Роздольський. Над перекладом іноземних слів працював М. Рудницький. Академік С. Дністрянський допомагав укладу гасел загального права; українські і церковні – М. Чубатий. Над релігією працювали Г. Костельник, Я. Левицький. Українці на чужині присвятили свою працю Ілько Борщак. Історії українських видань, пресі – професор Іван Шендрік. Над створення гасел з філософії співпрацювали професор І. Мірчук і Д. Чижевський. Ілюстрації і картографічна частина доручені – І. Федіву [7, с. 1–131].

Містить "Українська Загальна Енциклопедія" інформацію про стан точних наук – математику, фізику [8, арк. 33–34], хімію, астрономію [8, арк. 16], економіку [8, арк. 11–12], природознавства, медицину, мінерологію [8, арк. 17–18], а також філософії [8, арк. 21, 28–29, 31–32], театру [8, арк. 20], музики [8, арк. 37–38], педагогіки [8, арк. 7–10], психології, критику теорії поезії [8, арк. 30].

Близько 8000 українознавчих гасел, багату інформацію та особливе самостійне значення мав відділ "Україна". Над створенням розділу "Україна", кожен з авторів відповідав за певну ділянку українознавства. Так, І. Крип'якевич тлумачив походження назви "Україна", висвітлював історію – Галичини до 1772 р. українського війська. В. Сімович працював над історією української філології, історією українського правопису, фонологічним описом. Історію Буковини до 1775 р., і до 1918 р. розкривав М. Кордуба, Закарпаття – К. Панькевич, Галичини з 1772 р. до 1918 р. К. Левицький, а з 1918 р. до 1930 р. – І. Кедрін.

Над історією створення та діяльності армії УНР – Петрів і Колосовський, флоту – Шрамченко, УГА – О. Думін [9, арк. 1]. Історію театру розкривав – Б. Антонович, музики – Стешко, музейництва – Святицький, мистецтво, архітектуру, різьбу, кераміку – Я. Пастернак. Над проблематикою освіти і культури працювали: В. Дорошенко – історія і сучасний стан Наддніпрянщини, Терлецький – Галичини, Когут – Буковини, Панькевич – Закарпаття, Островський – Північно-Західні землі. Тему шкільництва розкривав – В. Біднов, школу УНР, школу Радянської України – Білецький, Галичини – Герасимович, шкільну освіту на еміграції в ЧСР – В. Сімович, у таборах Польщі – Садовський, Франції – Рудичів, Закарпаття – Панькевич, приватну і вищу освіту в Галичині – В. Мудрий, початкову і середню – Герасимович [9, арк. 2–3].

Історію жіночого руху висвітлювала – Галицька, фізичне виховання – Гайдучок, суспільну гігієну – Паньчшин. І. Борщак публікувався у розділі політична еміграція – Мазепинська, УНРівська – Феденко, ЗУНРівська – Л. Перфецький, заробітчанська еміграція у США – Мишуга, Галич в Канаді – Боберський, в Бразилії – Карманський, в Аргентині – Квасниця. Поняття філософія висвітлював –

Чижевський, філателія – Вировий, гроші – В. Біднов, Гнатишак, кіно – кренжаловський, робітниче питання – Квасниця [9, арк. 3–4].

Отже, перша "Українська Загальна Енциклопедія" мала на меті у 3-ох томах подати якомога більшу кількість назв (гасел) так і у формі суспільно зібраних матеріалів "Україніка", що містили б найновіші відомості про видатних діячів – історичних і тогочасних, про важливі дати, події, тлумачити досягнення в усіх ділянках людського знання. "Українська Загальна Енциклопедія" – укладена на зразок кращих іноземних енциклопедій з використанням європейських методів і джерел.

Перша українська енциклопедія поєднувала науковість та справжню популярність, щоб задовольнити потреби фахівців і найширшу громадську аудиторію. У передмові до першого тому редколегія наголошувала на тому, що "енциклопедія призначена для всіх, а не для одного суспільного класу, партії або гуртка, повинна подавати відомості по змозі безпосередньо, без ніякої оцінки та особистого освітлення". Така об'єктивність притаманна, справді, усім матеріалам у цій енциклопедії [10, с. 62–65].

Вихід першої енциклопедії українською мовою пов'язаний зі значними труднощами. На той час в Україні не було повного енциклопедичного словника української мови, спеціальних енциклопедій з окремих наук, з багатьох галузей науки не було загальноприйнятих термінів. У праці над "Українською Загальною Енциклопедією" відчувалася відсутність постійних працівників в редакційному бюро, причина цьому – надто "скромні" фінанси. Навіть члени редакційної колегії працювали лише на півставки. Скромні були й авторські гонорари. Вимоги до першої "Української Енциклопедії" були значними, поєднували науковість і популярність та задовольняли потреби широкої громадськості. Загалом видання було досить вдалим [5, с. 38].

Працю авторам назв (гасел) полегшував той факт, що вони і редактори мали можливість користуватися багатими фондами бібліотек Львова, Праги. Багато цінного матеріалу, документів, літератури містила бібліотека НТШ. Багато часу роботі над "Українською Загальною Енциклопедією" віддавали автори, які проживали за кордоном, в еміграції, у Празі і Подєбрадах. Вони не були обтяжені заробітчанською працею, тому мали можливість віддатись праці над "Українською Загальною Енциклопедією" [11, с. 501].

Професор І. Раковський, повністю зосередившись над підготовкою до видання "Української Загальної Енциклопедії", як головний редактор цього видання провадив значну кореспондентську роботу з багатьма відомими українськими культурно-науковими діячами. Професор В. Сімович у листі до І. Чайковського писав, що Енциклопедія – це "унікальна праця, що увібрала в себе інтелекти ментальність української національної еліти". Це був справжній великий вклад в українську культуру [12, с. 92–93].

Для УРСР "Українська Загальна Енциклопедія" визнавалася написаною з позицій "українського буржуазного націоналізму". "Українська Загальна Енциклопедія" належала, незважаючи на свою виважену об'єктивність, до розряду найбільш "крамольної" антирадянської літератури, яку повсюдно знищували.

У четвертому томі, 16-ти томної "Української Радянської Енциклопедії", що вийшла тільки наприкінці 50-х – початку 60-х років подана упереджена оцінка вартості "Української Загальної Енциклопедії" в культурній історії українського народу. Авторі звинувачували "Українську Загальну Енциклопедію", не за науковим рівнем, обсягом, а з позиції ідеології [13, с. 72].

На жаль, дуже обмежені, невеликі розміри Енциклопедії не давали можливості вмістити найґрунтовніші відомості. Важко розкрити глибину понять, при обмеженому об'ємі назв. Через обмеження місця гасла, навіть, про важливі події й осіб, були змушені скорочувати до кількох рядків. Так з біографічних найбільшим було гасло про М. Грушевського, воно складалось із 56 рядків. Івану Франку присвячується 36 рядків, Т. Шевченку – 32, Хмельницькому – 20, І. Мазепі – 19, митрополиту А. Шептицькому – 18, В. Липинському – 18, С. Петлюрі – 16 [14, арк. 1–2].

Праця над виданням "Української Загальної Енциклопедії" проводилась у складних умовах. Редакція містилась у Львові, адміністрація в Коломиї, а друкарня – у Станиславові. Значна, за обсягом, позаяк певні роботи виконувалась у помешканні самого І. Раковського, у Львові по вулиці Листопада 31. Вдома у редактора знаходились матеріали, прислані різними авторами, карточки назв майбутньої енциклопедії.

Найбільш активними працівниками при редагуванні нової енциклопедії були: – професор В. Сімович, доктор І. Федів, професор В. Дорошенко та постійний секретар І. Бедріло. Через деякий час між членами видавничої спілки виникли непорозуміння, усі колишні її учасники залишають спілку, але незважаючи на усі суперечності фінансового плану, розчарування, І. Раковському вдалося довести видання до завершення. В результаті чого І. Раковський, на основі домовленостей замість затвердженого в угоді прибутку – отримав 5 комплектів видання [5, с. 43].

Редакційна колегія у вступному слові до "Української Загальної Енциклопедії", розуміючи недосконалість видання, констатувала факт, що до помилок та пропусків, недотач твору, та закликала, прихильних справі читачів подавати до відома редакції віднайдені ними неточності" [...] Складення першої енциклопедії скрізь пов'язане з великими труднощами... Досі не маємо повного енциклопедичного словника нашої мови, ані спеціальних енциклопедій поодиноких наук; у не одній ділянці не маємо загальноприйнятих термінів, а багато з них є в пливкому стані.

Дуже обмежені, невеликі розміри нашої Енциклопедії не давали нам змоги вмістити стільки назв і оглядів, як цього бажали би знавці поодиноких ділянок знання крім цього при обмеженому об'ємі нелегко вдержати міру й визначити точні межі поодиноких ділянок, а навіть гасел.

Перша українська Енциклопедія повинна була поєднати два різні завдання: популярність і науковість. Енциклопедія призначена для всіх, а не для одної суспільної верстви, партії або гуртка, повинна подавати всі відомості по змозі безсторонньо, без ніякої оцінки та особистого освітлення [...] [15, арк. 1–4].

Треба згадати про те, що "Українська Загальна Енциклопедія" стала основою для "Енциклопедії Українознавства", що вийшла у 13-ти томах, під редакцією В. Кубійовича.

"Українська Загальна Енциклопедія" – це тритомник обсягом 3933 сторінок, у якому специфічно висвітлено матеріали з позицій об'єктивності та української духовності. Невтомна праця редакційної колегії під керівництвом І. Раковського, цього, без сумніву, видатного подвижника української культури, мала заповнити значну культурницьку прогалину. Співробітники, авторський колектив УЗЕ, ця невелика когорта осіб, здійснювала подвижницький задум для забезпечення здійснення ідей культурної нації.

У післямові до видання редколегії "Української Загальної Енциклопедії" підсумовуючи і аналізуючи плоди своєї праці, дякує за спільне зусилля співробітникам і прихильникам справи зауважує: "Книга знання" скінчена, й ми передаємо її українській Громаді до вжитку. Коли вона вийшла не така довершена, як ми всі бажали цього, то тут винні вже ті непереможно важкі обставини, серед яких цей твір повстав.

Багато думок насувається, коли тільки згадаємо, як творилася ця книга, яким був її первісний план, що згодом мусив мінятися, як уже серед самої праці доводилося все наново й наново продиктувати деякі справи на око дрібні, але ж для цілого твору, далеко не байдужі. "...Треба було творити особливий лексиконовий стиль, устійнювати номенклатуру й термінологію, підбивати під сучасний стан цієї такої важної для українського культурного життя ділянки, треба було на всі боки вести листування, щоб дістати потрібні відомості, неодноразово перевертати цілі бібліотеки й архіви..." [16, с. 3].

Та все ж таки, "Українська Загальна Енциклопедія" – це гарне, багато ілюстроване видання, написане живою, образною мовою. У ньому розміщені чудово виконані географічні карти, різноманітні таблиці, що вдало доповнюють текстову інформацію. Основний принцип видання – виклад науковий, вільний від політичних пристрастей, оцінок історичних подій.

Видання першої Української Загальної Енциклопедії було значною подією в українському культурному житті. Ненав'язування певної точки зору, подача читачу суми фактів і спектр суджень, щоб він міг вибороти або створити, щось своє особисте і тому – неповторне і вільне, саме з такою метою видавалось УЗЕ. І як наголошували видавці "Книги знань" – "[...] вартість цієї книги у тому, що вона буде творити основу до окремих словників, енциклопедій, поодиноких ділянок знання. Це ж перша в нас синтеза знання про нашу Землю й наш Народ" [15, арк. 4]. Це був переконливий вчинок цивілізованого народу, що і конкретно підтвердило – українці – істинно культурна нація, адже у світі практично немає жодного цивілізованого народу без власної енциклопедії.

Список використаних джерел

1. Романів О. 130 років праці для України / Олег Романів. – Львів, 2003. – 40 с. 2. Центральний державний історичний архів України у м. Львові (далі – ЦДАУ у м. Львові). – Ф. 328. – Оп. 1. – Спр. 105. – Арк. 85. 3. Жуковський А. Діяльність інституту Енциклопедії Українознавства при Науковому товаристві імені Шевченка / Жуковський А. // Збірник наукових праць і матеріалів першої наукової сесії НТШ. – Львів, 1992. – С. 57–64. 4. Шаблій О. В. Кубійович: енциклопедія життя і творення / Шаблій О. – Париж-Львів. – 704 с. 5. Головацький І. Раковський І. Визначні діячі НТШ. Число 9. Життєписно-бібліографічний нарис / Головацький І. – Львів, 2004. – 211 с. 6. Кучер Р. Наукове Товариство ім. Шевченка: Два ювілеї / Кучер Р. – К.: Наукова думка, 1992. – 112 с. 7. Українська загальна Енциклопедія. – Львів-Станіслав-Коломия. – Т. 1. – 1935. – 1311 с. 8. ЦДАУ у м. Львові. – Ф. 328. – Оп. 1. – Спр. 117. – Арк. 45. 9. Там само. – Спр. 120. – Арк. 4. 10. Романів О. Відродження записок НТШ / Олег Романів // Вісник АН України. – Київ, 1992. – № 5. – С. 62–65. 11. Шаблій О. В. Кубійович: енциклопедія життя і творення / Шаблій О. – Париж-Львів, 1995. – 704 с. 12. Білоус М. Василь Сімович. Визначні діячі НТШ. Число 3 / Білоус М., Терлак З. – Львів, 1995. – 179 с. 13. Романів О. НТШ: етапи діяльності / Романів О., Грицак Я. // Вісник Академії наук України. – 1990. – № 3. – С. 69–76. 14. ЦДАУ у м.

Львові. – Ф. 322. – Оп. 1. – Спр. 118. – Арк. 2. 15. Там само. – Ф. 328. – Оп. 1. – Спр. 110. – Арк. 4. 16. Українська Загальна Енциклопедія. – Львів-Станіслав-Коломия. – 1935. – Т. 3. – 1311 с.

Виктор Савенко

ПОДГОТОВКА И ИЗДАНИЕ НОШ УКРАИНСКИЙ ОБЩЕЙ ЭНЦИКЛОПЕДИИ

В статье исследовано один из важных участков научно-общественной деятельности НОШ в межвоенный период – подготовку и издание Обществом Украинский Всеобщей Энциклопедии и ее значение для формирования украинского национального сознания как в рамках Второй Речи Посполитой, так и вне их.

Ключевые слова: Научное общество им. Шевченко, Украинская Общия Энциклопедия, национальное сознание, Восточная Галиция, национальное возрождение.

Victor Savenko

PREPARATION AND PUBLICATION OF GENERAL NTSH UKRAINIAN ENCYCLOPEDIA

The article examines one of the important areas of scientific and public activity Shevchenko Scientific Society in the interwar period – the preparation and publication of the Ukrainian Society of the Universal Encyclopedia and its significance for the Ukrainian national consciousness as a Second within the Commonwealth and beyond.

Keywords: Scientific Society. Shevchenko, the Ukrainian General Encyclopedia, national consciousness, Eastern Galicia, the national revival.

УДК 94 (477)

Іван Зуляк

СЛІДЧА І АГЕНТУРНО-ОПЕРАТИВНА РОБОТА НКВС В УКРАЇНІ У 1939 Р.

У статті проаналізовано низку секретних наказів і директив НКВС УРСР, пов'язаних з недоліками слідчої роботи силових структур, слідчого управління Житомирської області, агентурно-оперативною роботою управлінь внутрішніх справ у Тернопільській, Станіславівській, Львівській та Луцькій областях, профілактичних заходів щодо попередження підпалів і пожеж колгоспного майна, успішного проведення посівної кампанії, збереження врожаю тощо.

Ключові слова: слідча і агентурно-оперативна робота, НКВС, радянська Україна, Західна Україна, репресивна система.

Досліджувана проблема є надзвичайно актуальною, оскільки дає змогу проаналізувати дії НКВС УРСР у вересні 1939 р., пов'язані з приходом Червоної армії і встановленням радянської влади на українських землях колишньої Другої Речі Посполитої. Окрім того у публікації відображено діяльність НКВС у радянській Україні як репресивного органу. Важливу роль у процесі встановлення радянської влади у Західній Україні, після 17 вересня 1939 р., відігравали органи внутрішніх справ, на які покладалися завдання не лише дотримання "соціалістичної законності", але й слідча і агентурно-оперативна робота у Тернопільській, Станіславівській, Львівській та Луцькій областях.

Практично усі державні структури у радянській Україні і на території Західної України було охоплено розгалуженою мережею агентурно-оперативної роботи НКВС, оскільки політичне керівництво СРСР вимагало тотального контролю за громадянами з метою посилення диктату і нагнітання страху, прикриваючись соціалістичними ідеями загальної рівності і справедливості, боротьбою з "ворогами народу".

Мета статті – дослідити слідчу і агентурно-оперативну роботу НКВС в Україні 1939 р.

Основні завдання наукової публікації обумовлені аналізом секретних наказів НКВС УРСР, пов'язаних з недоліками слідчої роботи цього органу і слідчого управління Житомирської області, особливостями агентурно-оперативної і слідчої роботи управлінь внутрішніх справ Тернопільської, Станіславівської, Львівської та Луцької областей.